

Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü ARSLAN

“15 Temmuz darbe teşebbüsü ve sonrasındaki gelişmeler dünyanın başka bir yerinde yaşansaydı ortada yargı diye bir kurum, hatta devlet diye bir aygıt kalmazdı. Toplam hâkim ve savcılarının üçte birinden fazlasının meslekten çıkarıldığı bir ülkede yargı sistemi tüm eksiklik ve aksamalara rağmen hala ayakta kalabilmişse bu büyük bir başarıdır. Bu nedenle darbe teşebbüsünün ilk anlarından itibaren harekete geçen, geçmişte darbe sonrası rejimi meşrulaştırmaya çalışırken bu kez kamuoyuna yaptıkları açıklamalarla darbe girişimini gayri meşru ilan eden ve demokratik hukuk devletinin yanında yer alan Türk yargısını takdir etmek, kısacası cesur ve fedakâr yargı mensuplarının hakkını teslim etmek kadirşinaslık gereğidir.”

Sayın Başkanım, öncelikle bizi kırmayarak bu söyleşi talebimizi kabul ettiğiniz için size teşekkür ediyor ve yeniden Anayasa Mahkemesi Başkanı seçildiğiniz için sizi tebrik ediyoruz.

Sayın Başkanım; kendinizden ve ailenizden biraz bahsedebilir misiniz?

Bozkırın kavruk çocuklarının yaşadığı Yozgat'ın Sorgun ilçesinde doğdum. Nüfus memuruna göre 1964 yılının ilk günü, anneme göre ise, 1965 yılının ırgatlık zamanı, yani ekinler biçildiğinde doğmuşum. Anlayacağınız gerçekte tam olarak ne zaman doğduğumu kimse bilmiyor. Esasen bu önemli de değilmiş o zamanlar. Önemli olan ilkokula başlarken alınan nüfus cüzdanına yaşım tutacak şekilde bir doğum tarihi yazmakmış. Bunu da bu konularda ustalaşmış olan nüfus memurumuz kolayca halledivermiş.

Dedelerim bize anlatıldığına göre Erzurum'dan göç etmişler. O yüzden köyde bizimkilere “muhacir” derlermiş. Babam, kendisi gibi muhacir olan komşu kıızıyla evlenmiş, bu evlilikten üçü erkek, ikisi kız olmak üzere beş çocuk dünyaya gelmiş. Babam ilkokulu okuyamamış, ama okuma yazmayı kişisel gayretleriyle öğrenmiş. Annem o zamanlar üç yıl olan ilk mektebi bitirmiş.

Çocukluğumun önemli bir bölümü iki odadan ibaret ahşap bir evde geçti. Aslında buna çeyrek ev demek daha doğru olur. Köyden ilçeye göç eden dedem ailenin birlikte yaşayacağı büyük bir ev yapmış, kardeşler evlenince de evi dörde bölerek en küçüğünü en küçük kardeş olan babama vermiş. Bu evde şebeke suyu yoktu. Genişçe bir avluda herkesin ortaklaşa kullandığı bir musluk vardı, su ihtiyacı oradan sağlanırdı.

Kısacası toplam alanı 40 metrekareyi bulmayan, iki küçük odalı, içme suyu ve tuvaleti dışarıda olan bir evde kalabalık bir aile (7 kişi) olarak yıllarca yaşadık. Bunu anlattığımda, bazıları bana Gogol'un hikâyelerinden fırlamış biri gibi bakıyor. Tüm bu maddi imkânsızlıklara rağmen sıcak ve sevgi dolu bir aile ortamında büyüdüğümü söylemeliyim. Aynı çatı altındaki diğer amcazadeleri de hesaba kattığımda geniş bir ailede güzel dayanışma örnekleriyle büyüdük.

1983 yılına kadar yaşadığım Sorgun'dan üniversite eğitimi için ayrıldım, ancak ailemin bir kısmı halen orada yaşıyor. Daha sonra fakülte dönemi, beş yılı aşan İngiltere parantezi ve nihayet bugüne kadar gelen Ankara yılları var.

Sayın Başkanım; ilk, orta ve liseyi Sorgun'da okudunuz. O günlerin sizde bıraktığı izler nelerdir? Lise yılları, bugünkü Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan için ne anlama geliyor?

Evet ilk, orta ve liseyi Sorgun'da okudum. O yıllarda çok fazla ilkokul ve lise yoktu. Evimize en yakın ilkokula yazıldım. Rahmetli ilkokul öğretmenim çok ilgili ve sevgi dolu bir insandı. Güzel bir öğrencilik dönemim oldu.

İlkokulu bitirince başladığım ortaokul evimize oldukça uzaktı. O yıllarda ilçe şartlarında servis de yoktu. Karda kışta, tozda, çamurda büyük bir meşakkatle, yürüyerek okula gider gelirdik. Arkadaşlarımın çoğunun ayaklarında "soğukkuyu" denen siyah lastik ayakkabı vardı. Ben bu konuda şanslıydım. Babam ayakkabıcı olduğu için bana kundura giydirdi. Bazı derslerin hocaları yoktu, ama çok idealist hocalarımız ve yöneticilerimiz vardı. Bu açığı kapatır, en iyi şekilde yetişmemiz için olağanüstü gayret gösterirlerdi. Ortaokul ve lise yıllarımın büyük bir kısmı 12 Eylül öncesinde geçti. Hocalarımız bizi ideolojik çatışma ortamından uzak tutmaya çalıştılar.

Çok çalışıyordum ve derslerimde başarılıydım. Dersler dışında sürekli okuyor, babamın verdiği harçlığın neredeyse tamamını kitaba yatırırıyordum. Öte yandan kompozisyon yarışmalarında derece giriyor, buralardan hediye ettikleri kitapları da altını çizerek okuyordum. Okuma dışındaki diğer tutkum futboldu. Mahalle takımı dışında, okul takımında da oynuyordum. Lise yıllarında hayatım kitap ve toptan ibaretti desem yanlış olmaz.

Bugünden geriye baktığımda çalışma disiplini lisede kazandığımı düşünüyorum. Liseli yıllarım,

arkadaşlığın, dostluğun ve fedakârlığın ne anlama geldiğini öğrendiğim yıllardı. Milli ve manevi değerlerin ağırlıklı olarak verildiği bir eğitim-öğretim ortamında bulundum. Okumalarım da daha çok bu yöneydi.

1982 yılının Şubat tatilinde hayatımın en büyük şokunu yaşadım. Babam bir kalp krizi sonucu genç yaşta vefat etti. Adeta gök kubbe üzerimize çökmüştü. En büyüğü benden iki yaş büyük olan ablam, ben ve benden küçük üç kardeşle yapayalnız kalmıştık. Rahmetli babam, geçim kaynağı olarak geride üçüncü basamak bağ-kur aylığı ile sermayesi borçlarına ancak denk gelen bir ayakkabı dükkânı bırakmıştı. Cefakâr annem ve her zaman bize kol kanat olan dayım sayesinde eğitim hayatımızı tamamlama imkânımız oldu.

Ancak, babamın ölümünün hayatımda çok büyük tesirleri olmuştur. Rahmetli babam sık sık “Oğlum yeter ki oku, gerekirse yorganımı satar, yine okuturum” derdi. Aslında bu ifade, Anadolu’da yoksulluk içindeki ailelerin çocuklarını teşvik için kullandıkları, fedakârlıklarının ulaşabileceği dereceyi gösteren bir sözdü. Babamın bu sözü, zihnimde hep bir vasiyet gibi kaldı. Babama verdiğim sözü tutmalı, okumalıyım.

Diğer yandan babamın vefatı, benim akranlarıma göre daha erken olgunlaşmama yol açtı. Ailenin en büyük erkek çocuğu olmak omuzlarıma ağır bir sorumluluk yüklemişti. Ancak erken olgunlaşan sadece ben değildim. Henüz oyun çağındaki orta birden terk kardeşim, dükkânın başına geçmiş, birden sanki on yıl büyümüştü.

Sayın Başkanım; Anayasa Mahkemesi Başkanlığına kadar uzanan eğitim ve fikir hayatınızı şekillendiren temel parametre ne oldu? O dönemden itibaren fikir dünyanız nasıl şekillendi?

Lise sondayken bir hocamızın “sizin için okunacak en iyi okul Siyasal Bilgiler Fakültesi” dediğini hatırlıyorum. Bugünkü gibi üniversiteye girişte rehberlik hizmetleri falan yoktu. Muhtemelen o hocamız da ilçede en büyük mülki amiri, kaymakamı yetiştiren okul olduğunu düşünerek bu tavsiyede bulunmuştu. Ben de doğrusu çok düşünmeden ilk tercihime eski adıyla Mülkiyeyi, arkasından da hukuk fakültelerini yazdım. O dönemde Mülkiyenin puanı hukuk fakültelerinden yüksekti. Belki de Sorgun’dan ilk kez bir öğrenci Ankara Siyasalı kazanmıştı.

Taşralı bir üniversite öğrencisi olarak Siyasal’a kaydoldum. İlk andan itibaren de doğru tercih yaptığımı anladım. Dersler tam bana göreydi. İki ders özelli-

le ilgimi çekiyordu. Biri Anayasa Hukuku, diğeri de Siyasal Düşünceler Tarihi. Bilmiyorum belki bu derslerin hocalarının da bunda etkisi vardı. Anayasa derslerini hiç kaçırmadım. Daha birinci sınıfta anayasacı olmayı kafaya koymuştum. Rahmetli Yavuz Sabuncu’yu burada minnetle anmalıyım. Anayasa hukukunu ve temel haklar konusunu sevmemde ve akademik hayata atılmamda önemli rol oynadı.

Üniversiteye 1983 yılında başladım, 1987’de mezun oldum. 12 Eylül sonrasının depolitizasyon sürecinin etkisini gösterdiği yıllardı. Ancak tüm baskılara rağmen Siyasalda nispeten özgürlükçü bir hava hakimdi. İki kavram, özgürlük ve adalet, eğitim ve araştırma hayatım boyunca düşüncelerimi şekillendirdi. Hemen her Mülkiyeli gibi kurulu düzeni beğenmiyordum. İdeal düzen ise bu iki kavrama dayanmalıydı.

Üniversiteyi bitirince iş derdi başladı. Önüme gelen sınavlara girmeye başladım, ama aklım ve gönüm akademisyenlikteydi. Bir arkadaş Polis Akademisi’nin araştırma görevliliği sınavı açtığını, anayasa hukuku dâhil kamu hukuku alanında da asistan alacaklarını söyledi. Hemen başvurdum ve sonuçta sınavı kazanarak asistan oldum. Bir yıl sonra yüksek lisans ve doktora yapmak üzere yurtdışına gönderildik.

Yüksek lisans ve doktora eğitimini anayasa hukuku alanında yaptım. İngiltere'nin Leicester şehrinde Hukuk Fakültesinde danışman hocamın da yönlendirmesiyle hukuk ve siyaset felsefesine dair çok yoğun okumalarım oldu. Liberal demokrasinin temel haklar anlayışı ve bu çerçevede Türk anayasal sistemini inceledim.

Bu arada Ali Fuad Başgil ve Aliya İzzetbegoviç'in eserlerini okudukça düşünce dünyamda farklı pencereler açılıyordu. Nihayet şu kanaate ulaştım: Aslında Doğu ve Batı düşüncesinin bozulmamış kolları aynı adrese çıkıyordu. İnsan, başkalarının aracı değil kendinde değer ve amaç olan değerli bir varlıktı. Başka bir ifadeyle insan yaratılmışların en şerefli, yani "eşrefi mahlukat"tır. Devlet de bizim ruh köklerimizde karşılığını bulan söylemle, işte bu değerli ve onurlu varlığı yaşatmakla yükümlü olan, toplumun örgütlü halidir. Devletin bu amaçtan uzaklaşıp, canavarlaşmasını engelleyecek şey de hukuktur. Ortaya çıkan terkip tanındıktır: hukuk devleti.

Sayın Başkanım; ülkemizin ve yargı sistemimizin en önemli kurumlarından biri olan Anayasa Mahkemesinin başkanı olarak, çok yoğun bir şekilde çalışıyor ve zor bir görev ifa ediyorsunuz... Bu nedenle hem yargı sistemimiz, hem de yargı sistemimizin işleyişi konusundaki görüşlerinizi de merak ediyoruz?

Kafamızı kuma gömmenin hiçbir manası yok. Yargı

sisteminde bazı sorunlar var. Ancak benim öteden beri söylediğim şu: Evet, sorunlar var ancak bu sorunları çözecek irade de var. Önemli olan sistemin işlemesi. Bakın size çok açık bir şey söyleyeyim. 15 Temmuz darbe teşebbüsü ve sonrasındaki gelişmeler dünyanın başka bir yerinde yaşansaydı ortada yargı diye bir kurum, hatta devlet diye bir aygıt kalmazdı. Toplam hâkim ve savcıların üçte birinden fazlasının meslekten çıkarıldığı bir ülkede yargı sistemi tüm eksiklik ve aksamalara rağmen hala ayakta kalabilmişse bu büyük bir başarıdır. Bu nedenle darbe teşebbüsünün ilk anlarından itibaren harekete geçen, geçmişte darbe sonrası rejimi meşrulaştırmaya çalışırken bu kez kamuoyuna yaptıkları açıklamalarla darbe girişimini gayri meşru ilan eden ve demokratik hukuk devletinin yanında yer alan Türk yargısını takdir etmek, kısacası cesur ve fedakâr yargı mensuplarının hakkını teslim etmek kadirşinaslık gereğidir.

Öte yandan, tabii ki çok köklü ve çözümü kolay olmayan sorunlarımız da var. Fakat bunların bir kısmı sadece bugünün sorunları değil. Yargının kadim sorunlarından biri yoğun iş yüküdür. İlk derece mahkemelerinden Yargıtay ve Danıştay'a, bireysel başvuru üzerinden Anayasa Mahkemesine kadar her düzeyde yargı organları başa çıkması çok zor bir iş yüküyle karşı karşıya. Ancak, dediğim gibi, bu durum yeni değil.

Yoğun iş yükü adaletin gecikmesine ve bundan dolayı bizatihi adaletsizliğe yol açmaktadır. Bunu bir çırpıda çözecek sihirli bir formül yok elimizde.

Arabuluculuk, uzlaştırma ve tahkim gibi alternatif uyuşmazlık çözme yöntemlerinin yaygınlaşması ve etkili olması hayati derecede önem taşımaktadır. Birreysel başvuru açısından da İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ile Kamu Denetçiliği Kurumunun daha etkin şekilde çalışması, daha işlevsel olması gerekir.

Diğer yandan yargılamanın süjeleri olan hâkim ve savcılarımız ile avukatlarımızın çok daha bilgili ve donanımlı olması, yargının nitelik bakımından gelişimine katkı sağlayacaktır. Konusuna hakim, muhakemesi ve ifadesi güçlü yargı mensuplarının varlığı her açıdan daha kaliteli bir yargı sisteminin olmazsa olmazıdır.

Anayasa Mahkemesinin başkanı olarak değil, sade bir vatandaş olarak yargı kurumundan beklentileriniz nelerdir?

Öncelikle yargının gerçekten adalet dağıtan bir kurum olmasını beklerim. Bunun uygulamada anlamı, ister devlet ister şahıslar tarafından olsun bir haksızlığa uğradığımı düşündüğümde yargının bu haksızlığı giderecek ve bana hakkımı teslim edecek şekilde çalışmasıdır. Bu beklenti Mevlana'nın adalet tanımına da uygundur. Aslında yargının vazifesi herkese hakkettiğini vermektir. Suyu dikene değil, güle vermek adalettir.

Diğer yandan, yargının bağımsız ve tarafsız olmasını beklerim. Mecelle'de "hâkim beynel hasmeyn adl ile memurdur" diye bir kural vardır. Bu hâkimin ta-

raflar arasında eşit davranmasını, adaletsizlik yapmamasını ifade eder. Hiç kuşkusuz herkes kendi lehine verilen kararı adil, diğerlerini haksız olarak görme eğilimindedir. Bu nedenle mahkemeler aynı anda iki tarafı memnun edemez.

Son olarak bir vatandaş olarak yargının makul bir sürede davaları sonuçlandırmasını beklerim. Uzun süren ve sürüncemede kalan davalar yeni hak ihlallerine, mağduriyetlere yol açmaktadır. "Geciken adalet, adalet değildir" sözü de bu durumu anlatır. Sistemden kaynaklanan gecikmeler, vatandaş için mazeret değildir. Sistemi ıslah etmek ve yargıyı hızlandırmak devletin görevidir.

Bildiğimiz kadarıyla yüksek lisansınızı, İngiltere'de "İnsan Hakları ve Sivil Özgürlükler" alanında yaptınız... Ülkemizde ve dünyada insan hakları ve sivil özgürlükler konusundaki düşüncelerinizi de alabilir miyiz?

İnsan hakları ve sivil özgürlükler bakımından dünyada belli kırılma anları ve ters dalgalar var. Aslında bu durum büyük ölçüde ülkelerin içinde bulundukları şartlardan kaynaklanıyor. Bildiğiniz gibi insan haklarının bir anlamda kurumsallaşması ve uluslararasılaşması, iki dünya savaşı arasındaki totaliter rejimlere tepkinin ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan yoğun hak ihlallerinin sonucudur. BM Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası ve bölgesel insan hakları belgeleriyle kurulan insan

hakları düzeni, birinci ve ikinci dünya savaşlarında yaşananların tekrarını önlemeyi amaçlamıştır. Ancak maalesef bu düzen, Bosna-Hersek'te ve dünyanın birçok köşesinde katliamları ve diğer hak ihlallerini önleyememiştir.

Bir de olağanüstü olayların meydana getirdiği “ters dalga” dönemleri var ki, bu dönemlerde de insan hakları ve sivil özgürlükleri korumak zorlaşmaktadır. 11 Eylül 2001 terör olayları dünyada böyle bir ters dalga yaratmış, özgürlük-güvenlik ilişkisinde birincisi aleyhine baskıcı uygulamalara neden olmuştur.

Bunun dışında küresel ölçekte olmasa da devletlerin varlığını tehdit eden ulusal düzeyde terör olayları da insan hakları ile sivil özgürlüklerin normal zamanlarda olduğundan daha fazla sınırlandırılmasına sebep olmaktadır. Fransa'da bazı terör olaylarından sonra ilan edilen olağanüstü hâl, ülkemizde de 15 Temmuz darbe girişiminden sonra girilen ve iki yıl devam eden olağanüstü hâl dönemi insan hakları ve sivil özgürlüklerin normal dönemlerde olduğundan daha fazla sınırlandırıldığı dönemler olmuştur.

Burada önemli olan husus, olağanüstü tedbirlerin söz konusu tehdit ile sınırlı ve orantılı uygulanmasıdır. Ayrıca olağanüstü haller geçici hukuki rejimlerdir. Bunların normal döneme geçildikten sonra da devam ettirilmesi, olağanüstünün olağanlaşmasına neden olabilir. Bu da demokratik hukuk devleti için en büyük tehlikelerden biridir.

Anayasa Mahkemesinin mevcut durumu, çalışma prensipleri ve iş yoğunluğunu biraz değerlendirebilir misiniz?

Burada hemen bir önceki soruyla bağlantılı olarak şunu söylemem gerekir. Olağanüstü haller, Anayasa'yla çerçevesi ve sınırları çizilmiş hukuki rejim-

lerdir. Yürütmenin, yasamanın ve yargı organlarının yetkileri iktidar haritasını çizen Anayasa'da belirlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi, olağanüstü dönemde çıkarılan kanun hükmünde kararnameleri denetleme yetkisinin olmadığını oybirliğiyle karara bağlamıştır. Mahkememiz bu kararlarında, bir hukuk devletinde söz konusu kanun hükmünde kararnamelerin denetlenmesi gerektiğini, ancak Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca bunların Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine dava dahi açılmayacağını, böyle bir denetim yetkisi için Anayasa'da bu yönde bir düzenlemenin bulunması gerektiğini belirtmiştir.

Bu karar bazı çevrelerce şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir. Unutmamak gerekir ki, hiçbir devlet organı kaynağını Anayasadan almayan bir yetki kullanamaz. Ayrıca lafzı, anlamı ve amacı açık olan hükümlerin yorum yoluyla değiştirilmesi doğru değildir. Anayasa hâkimi bir anayasal kuralı beğenmeyebilir, ancak onu yorum yoluyla değiştirme yetkisine sahip değildir. Bu noktada size, daha doğrusu tüm hâkimlere bir kitap tavsiye etmek istiyorum. Osmanlı'nın son döneminde, 1894 yılında Münif Paşa tarafından yazılmış Hikmet-i Hukuk (Hukuk Felsefesi) adlı bir kitap. Aslında bu eser, Münif Paşa'nın Hukuk Mektebinde anlattığı hukuk felsefesi dersinin notları. Bu kitapta kanunların yorumuna ve hâkimin yorum yetkisine ilişkin çok güzel açıklamalar var. Münif Paşa hâkimin yorum yetkisinin kanunda belirsizlik ve boşluk olması durumunda söz konusu olduğunu savunur. Bu konuyu şu veciz sözle formüleştirir: “Nerede kanun söylerse hâkim sükût etmelidir ve nerede kanun sükût ederse hâkim söylemelidir”.

Bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin OHAL KHK'larıyla ilgili içtihat değişikliği, Anayasa'ya açıkça aykırı olan bir yorum ve uygulamaya son vermiştir. Nitekim Kemal Gözler gibi, bu konuda yıllarca çalışan bazı Anayasa Hukukçuları da aynı görüştedir.

Diğer yandan Anayasa Mahkemesi, gerek bireysel başvuru, gerekse norm denetiminde yoğun bir iş yüküyle karşı karşıyadır. Bireysel başvuru sayısındaki artışta 15 Temmuz darbe teşebbüsü ve sonrasında alınan olağanüstü hâl kapsamındaki tedbirler etkili olmuştur. Aynı şekilde istinafların göreve başlamasıyla birlikte başvuru yolları daha hızlı tüketilmekte, dolayısıyla bireysel başvuru sayısı da artmaktadır. Derdest başvuru sayısı 40 bin civarındadır.

Norm denetiminde de kanunlaşan OHAL KHK'ları ile yeni sistemin en önemli kurumlarından olan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine ilişkin iptal davaları Anayasa Mahkemesi'nin iş yükünü artırmıştır.

Anayasa Mahkemesi, bilhassa 2012 yılından itibaren benimsediği hak-eksenli yaklaşımla, bir yandan bu yoğun iş yüküyle mücadele etme, diğer yandan da temel hak ve özgürlükleri korumaya yönelik içtihatlarını devam ettirme gayreti içindedir.

Amacımız ülkemizde temel haklar standardının yükseltilmesini sağlamak, bu kapsamda da AİHM önündeki başvuru ve ihlal sayılarını azaltmaktır. Esasen bireysel başvurunun getiriliş amacı da budur.

Sayın Başkanım, 2017 yılı Eylül ayında Bursa'da düzenlediğimiz Uluslararası Mecelle Sempozyumu'na oturum başkanı olarak katılan Makedonya Anayasa Mahkemesi Üyesi Sayın Salih Murat, sizden sitayişle bahsederek, Litvanya'da gerçekleştirilen Dünya Anayasa

Yargı Konferansı'nın 4. Kongresi'nde sizin "milli bir duruş" sergilediğinizi ve bu duruşunuzun kendi itibarlarını da artırdığını gururlanarak anlattı... Hem bu toplantı, hem de bu konu hakkında ne söylemek istersiniz?

Bu konu hakkında daha önce hiç konuşmadım. Ancak anayasa hukuku alanında İngilizce yayın yapan bir blogda konuyla ilgili yalan yanlış bazı yorumlar yapılmış, tartışmalara bizzat tanıklık eden bir raportörümüz bu bloğa kısa bir kişisel açıklama gönderdi. Bunun üzerine bir Avrupa ülkesinin anayasa mahkemesi, basın bürosu aracılığıyla resmî bir açıklama yaptı. Raportör arkadaş tekrar bir cevap yazdı.

Aslında mesele biraz geriye gidiyor. 2017 yılının Haziran ayında Gürcistan'da düzenlenen Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı'nın 17. Kongresinde Türkiye'deki olağanüstü hâl rejimini ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararlarını anlatan bir konuşma yapmıştım. Daha sonra ben konuşurken bir ülkenin Anayasa Mahkemesi başkanı ile bazı üyelerinin salonu terk ettiklerini öğrendim. Önce buna anlam veremedim. Neticede hoşunuza gitmese de konuşulanları dinler, aynı oturumda da soru ve yorumlarla katılmadığınız hususları belirtebilirsiniz. Nitekim konuşmanın sonunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bir üyesi ile Venedik Komisyonu genel sekreterinin sorularını içtenlikle cevapladık.

Aynı tahammülsüzlük bahsettiğiniz Dünya Anayasa Yargısı Konferansının Litvanya'da yapılan 4. Kongresi'nde de sergilendi. Üç yılda bir yapılan bu Kongre'de çok geniş bir katılım vardı. Dünyanın hemen her bölgesinden, hatırladığım kadarıyla, yüze yakın ülkenin Anayasa Mahkemesi başkan ve üyeleri oradaydı.

Oturumlardan birinde 15 Temmuz darbe teşebüsünü, sonrasında yaşananları anlatırken, özellikle iki Almanya'nın birleşmesi sırasında yaşananlara atıf yaptım. Toplantıya katılan bir ülkenin anayasa mahkemesi üyesi bu açıklamaya tepki göstererek, o dönemde Almanya'da yapılanlarla 15 Temmuz sonrası Türkiye'de yapılanların çok farklı olduğunu anlattı ve kaba bir üslupla Türk Anayasa Mahkemesini eleştirdi. Bir başka Avrupa ülkesinin anayasa mahkemesi temsilcisi de buna katıldı.

Oturumu Venedik Komisyonu Başkanı yönetiyordu. Israrla söz isteyince, cevap hakkından dolayı söz vermek durumunda kaldı. Ben de biraz sert bir tonla meslektaşımızın yapılan atıftan neden rahatsız olduğunu anlamadığımı, kendilerinin asıl meselesinin 15 Temmuz'u anlamamak olduğunu, benzer bir durumla karşılaşmış olsalardı ne tür tedbirler alacaklarını merak ettiğimizi, ayrıca Türk Anayasa Mahkemesini böylesine kaba bir üslupla sorgulamanın ne kendilerinin, ne de başka bir anayasa mahkemesinin görevi ve haddi olmadığını vs. anlattım. Oturumdan sonra çok sayıda ülkenin temsilcisi yanıma gelerek haklı olduğumuzu söylediler ve tebriklerini iletiler.

Aynı toplantıda iki önemli kararın alınmasında delegasyonumuz etkili oldu. Birinci olarak, bir sonraki Kongre'nin ev sahipliğini bizim de hem Büroda hem de Genel Kuruldaki aktif desteğimizle Cezayir Anayasa Konseyinin yapmasına karar verildi. Öte yandan Konferans'ın büro seçimlerinde Türkiye ve Azerbaycan'ın Asya veya Avrupa grubundan birini seçerek oy kullanması önerilmişti. Türk delegasyonu olarak yoğun gayretlerimiz sonucu bu öneri kabul edilmemiş, ülkemiz ve Azerbaycan'ın her iki kıta bünyesinde oy vermesi benimsenmiştir.

Bu vesileyle belirtmeliyim ki, Türk Anayasa Mahkemesi, gerek uluslararası konferanslar düzenleyerek, gerekse başka mahkemelerin ve birliklerin düzenledikleri toplantılara aktif katılım sağlayarak yargı sistemimizi ve özellikle kararlarımızı anlatmaya yönelik yoğun bir çaba içerisinde.

Sayın Başkanım, Hakim ve Savcı Eğitim Merkezi olarak, ülkemizin ihtiyaç duyduğu hâkim ve savcılarını yetiştirmek için çalışıyoruz.

Türkiye Polis Akademisi eski başkanı olarak, bu konuda Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezine de yol göstermek anlamında hâkim ve savcı adaylarının meslek öncesi eğitimi ile hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?

Sorunuzda da işaret edildiği üzere hâkim ve savcı eğitiminin biri mesleğe başlamadan, diğeri meslek içinde olmak üzere iki boyutu var. Eğitimin amacı, eğittiğiniz kişinin belli niteliklere sahip olmasını sağlamaktır. Bunun için öncelikle “nasıl bir hâkim ve savcı istiyoruz” sorusunun cevabını vermemiz gerekiyor. Bu sorunun da biri bilgiye, diğeri tutum ve davranışa bakan iki cevabı var. Hâkim ve savcılarımızın görevlerini ifa ederken ihtiyaç duydukları bilgiye sahip olmaları gerekir. Bu da esasen ilkokuldan itibaren başlayan, hukuk fakültelerinde ve sonrasında devam eden kaliteli bir öğretimi gerektirmektedir. Esasen bu, çok sayıda bilgiyi öğretme değil, öğrenmeyi öğretme yöntemiyle altından kalkabilecek meşakkatli bir iştir.

Eğitimin kanaatimce daha zor kısmı, tutum ve davranış değişikliğini sağlamaktır. Hâkimlik ve savcılık, diğer birçok meslekten farklı olarak, bağımsız ve hür düşünceli, hukuk bilgisine ve vicdani kanaatine göre karar vermeyi gerektiren bir meslektir. Bu nedenle, gerek hizmet öncesi gerekse hizmet içi eğitimin en önemli hedefi hâkim ve savcılarımızı fikri, vicdani ve irfanı hür meslek mensupları olarak yetiştirmek olmalıdır.

Sayın Başkanım, son olarak hâkim ve savcılar ile hâkim ve savcı adaylarına ne gibi önerileriniz olabilir?

Bu sorunuza bir önceki sorunuzun devamı mahiyetinde bazı hususları belirterek cevap vereyim. 2015 yılında Anayasa Mahkemesi başkanı seçildikten sonra Mahkemenin kuruluş yıl dönümünde yaptığım ilk konuşmada demiştim ki, “uzaktan kumandalı yargı da yargıç da olmaz”. Uzaktan kumandalı olanların bu ülkede ne büyük felakete yol açtıkları, tamiri yıllar alacak ne büyük hasarlara sebep oldukları çok geçmeden anlaşıldı. Bu olaydan ülke olarak ders çıkarmamız gerekiyor.

Hâkim ve savcının, adalet ve hukuktan başka hiçbir şeye karşı sadakat borcu olamaz. Yine konuşmalarımda vurguladığım 3A'yı hatırlatmak isterim. Hâkim ve savcı, akıl, ahlak ve adalet değerlerine sahip olmalıdır. Akıl hâkimin bağımsızlığını, ahlak erdemli olma halini, adalet ise varlık nedenini ifade eder. Hâkim ve savcılarımız sorumluluğu çok ağır olan, dünyanın en zor işlerinden birini yapıyorlar. Ancak bu zorlukla doğru orantılı olarak, hayati derecede önemli ve onurlu bir görevi ifa ediyorlar. “Adalet mülkün temelidir” sözünü hayata geçirmek onların elinde.

Son olarak, hâkim ve savcılarımıza tavsiyem “Mahkeme kadıya mülk değildir” sözünü hatırlarından çıkarmamaları. Başlayan her işin bir sonu var. Bu geçiciliği en iyi anlatan da Karacaoğlu'nın “Üryan geldim gene üryan giderim” adlı şiiri. Yoğun çalışmaları sırasında yorulduklarında ve sıkıntılarla karşılaştıklarında bu türküyü Cem Karaca'dan dinlemelerini tavsiye ederim. Ben öyle yapıyorum...

Söyleşi: Uğur PARLAK - Adnan DÖNDERALP